

areas are expected to be located along the roads leading from the city (today's Lidická Street, Žerotínovo Square and Joštova Street). It is possible to associate the features documented in the eastern part of the park with settlement activities of Nová Street (Fig. 3). We assume that the park used to serve as a utility area for the surrounding settlement units. The agricultural use of this space is considered as well; however, the pits for loess exploitation were also documented here. In several features, the relics of the German House were recorded (Fig. 4).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)
**Ul. Solniční, Besední, Česká, Husova, Komenského náměstí,
 ul. Opletalova, Údolní, parc. č. 566, 575/1, 584, 588, 592, 596/1,
 621, 769.**

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence.
 Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1968150N, 16.6056544E

V roce 2022 bylo ukončeno zpracování výsledků záchraného archeologického výzkumu, který byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Solniční I, Česká II, Opletalova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A86/2019), terénní část výzkumu se uskutečnila v období 23. 10. 2019 – 21. 5. 2021.

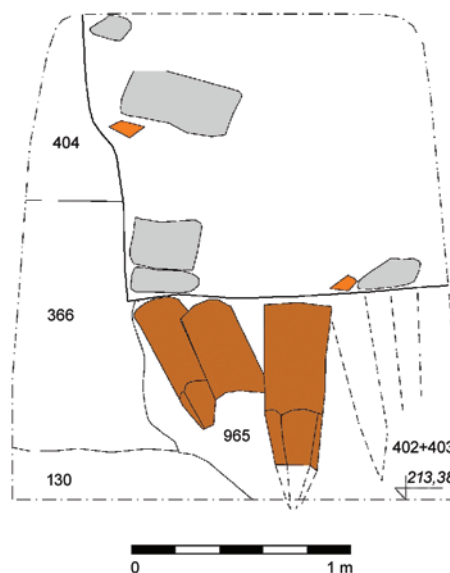
Stavební práce spojené s rekonstrukcí kanalizace a vodovodu se dotkly poměrně rozsáhlého prostoru mezi Komenského náměstím na západě a Moravským náměstím na východě. Rekonstruovány byly úseky na ulicích Česká, Opletalova a Solniční (obr. 5).

Archeologický výzkum ověřil podmínky ve skladbě geologického podloží od jeho svrchní partie, tvořené holocenním půdním horizontem (ornicí), až po úroveň, kterou zastupoval terciérní jíla – tégl. Těto problematice se však výzkum věnoval spíše jen okrajově. Systematicky byly sledovány pouze úrovně povrchu podloží za účelem rekonstrukce původního georeliéfu předměstního území v době založení města ve 13. století. Povrch půdního horizontu klesal od křižovatky Solniční a České ulice směrem k západu. V prostoru křižovatky Besední a Solniční ulice a Komenského náměstí překrýval sprašové podloží sediment, který odpovídá půdnímu horizontu, má však odlišný charakter a parametry. Jeho výrazná mocnost by mohla svědčit

Obr. 5. Brno, ulice Česká, Solniční, Opletalova, Komenského náměstí. Šedě vyznačena plocha staveniště. Archaia Brno z. ú.

Fig. 5. Brno, Česká, Solniční and Opletalova streets, Komenský Square. Excavation site is marked in grey. Archaia Brno.

Obr. 6. Brno, ulice Solniční. Profil v ražbě před domem č. 15, kde je patrné zdivo tzv. Weisser Pulver Thurm (959) založené na dřevěných pilotách (965). Archaia Brno z. ú.

Fig. 6. Brno, Solniční Street. The cross-section in front of House No. 15 shows the masonry of the Weisser Pulver Thurm (959) built on wooden piles (965). Archaia Brno.

o tom, že jde o výplň terénní deprese v povrchu sprašového podloží. Stejný sediment byl přítomen také v západní partii staveniště Janáčkova kulturního centra mezi Besední a Veselou ulicí.

Přínos archeologického výzkumu byl zásadní pro poznání historie daného území od počátků města do současnosti. Lze prohlásit, že pro nejstarší období jsou typickým projevem velké jámy, zřejmě hlíníky na těžbu sprašové hlíny. V souběhu či v krátké následnosti docházelo k budování opevnění. S výstavbou jeho zděných prvků pravděpodobně souvisí zachycené relikty dvou pecí na pálení vápna.

Vzhledem k tomu, že velká část sledovaného prostoru se stala součástí městského fortifikačního pásma, přinesl výzkum důležité poznatky právě k tématu opevnění města. Dokumentovány byly především relikty objektů středověkého opevnění. Podarilo se získat další informace k hradbě a dvěma věžím, prostoru parkánu, hradebnímu příkopu, Veselé bráně, jejímu barbakánu s příkopem a baště vsazené do parkánové hrady (tzv. Weisser Pulver Thurm; obr. 6). Relikty novověkého opevnění představovaly především segmenty bastionového pásu v západní části staveniště. Zachyceny byly konstrukce mostů přes hradební příkop a příkop barbakánu (obr. 7).

V archeologických pramenech se projevil také odraz následného vývoje, kdy objekty středověkého opevnění ustupují zástavbě. Fortifikační systém jako celek, včetně bastionového pásu, zanikl v průběhu 19. století, především však od jeho druhé poloviny po císařském rozhodnutí o zrušení statutu uzařveného města. Byla budována moderní zástavba a uliční síť až do podoby známé z dnešních dnů. Zřejmě s tímto stavebním horizontem můžeme spojit dokumentované segmenty dvou jam na hašení vápna. Město bylo vybaveno kanalizací, kterou v nejstarší fázi tvořila síť cihelných štol a šachet, jež jsou poměrně často zachycovány při stavebních zemních pracích.

Předmětný výzkum završil výsledky starších archeologických počínů a také dalších akcí, které se zde uskutečnily v průběhu jeho realizace. Společné vyhodnocení všech získaných informací a jejich konfrontace s výpovědí archivních pramenů přispěje k co nejobektivnější rekonstrukci historicko-topografického vývoje dotčeného území (Zůbek 2022).

Literatura

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Solniční I, Česká II, Opletalova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200314 [cit. 2023-10-02]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200314>.

Obr. 7. Brno, Komenského náměstí. Na čelbě ražby je patrné vyzdění kontreskarpy novověkého příkopu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 7. Brno, Komenský Square. The heading shows the counterscarp masonry of the modern-period ditch. Photo by Archaia Brno.

Summary

The archaeological excavation conducted in Solniční, Česká, Opletalova and surrounding streets (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 5) yielded important findings on the medieval fortification and the development of the modern-period built-up areas. We obtained new information on the defensive wall and its two towers, Zwinger, ditch, Veselá Gate, its barbican with a ditch and a tower built into the Zwinger (Fig. 6). The relics of the modern-period construction activities were represented by the segments of bastions in the western part of the excavation site, bridges over the fortification ditch and the Zwinger ditch (Fig. 7). The geological survey was also carried out at the site.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město) Ul. Solniční č. p. 15, parc. č. 596/2.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1963961N, 16.6048228E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Solniční 15 – podzemní chodba“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A22/2022), terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu 2022. Chodba byla naplánována jako spojnice sklepních prostor objektu Solniční 15 (Hotel Slavia) s interiérem středověké bašty, tzv. Weisser Pulwer Thurm (obr. 8).

Bašta byla v 15. století vsazena do parkánové hradby v severozápadním ohybu hradebního pásu a měla půlválcový tvar. Ikonografickým materiálem je zachycena od poloviny 17. až do 1. poloviny 19. století. Interiér bašty byl dokumentován v roce 2002 v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“ (Merta, Zůbek 2003). V roce 2020 a 2021 byl sledován základ severní části bašty, narušený raženým výkopem kanalizace (Zůbek 2022).

Archeologický výzkum potvrdil, že bašta byla přizděna k eskarpě městského hradebního příkopu. Eskarpa měla středověký charakter, později byla upravena. Úroveň geologického podloží byla zaregistrována v hloubce 3,8 m (217,9 m n. m.). Narušeno bylo jámou neznámé funkce. Její výplně obsahovaly víceméně jen materiál z podložních vrstev. Teoreticky je možné uvažovat o pravěkém stáří jámy, pravděpodobněji však náleží až období středověku. Snad by mohlo jít o hliník. Následovala planýrka vytěžené zeminy. Stratigraficky mladší byla další jáma neznámé funkce. Datovat ji lze obecně do období středověku a novověku (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202201324 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Merta, D., Zůbek, A. 2003: *Sanace brněnského podzemí blok 44b*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX 200401851 [cit. 2023-10-02]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200401851>.

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Solniční I, Česká II, Opletalova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200314 [cit. 2023-10-02]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200314>.